

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОГРАМИ ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДЛЯ ДІТЕЙ 4-ГО ТА 5-ГО РОКУ ЖИТТЯ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ХУДОЖНЬОЇ ГІМНАСТИКИ

Борисова Юлія, Гончар Лілія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Аннотація

В статті обоснована програма занять по фізической культурі для дітей 4-5 лет с использованием элементов художественной гимнастики. Планируется внедрение программы в систему физического воспитания для ДУЗ. Предназначается использование средств художественной гимнастики на занятиях по физической культуре с использованием основных элементов с предметами скакалкой, обручем и мячом, а также в процессе утренней гимнастики в виде танцевальных упражнений.

Ключевые слова: художественная гимнастика, танцевальные упражнения, дошкольники, скакалка, обруч, мяч, физическая культура, утренняя гимнастика.

Annotation

The article substantiates the program of physical culture classes for children 4-5 years old using elements of rhythmic gymnastics. It is planned to implement the program in the system of physical education for children's educational institutions. Means of rhythmic gymnastics should be introduced into the lesson of physical culture using the main elements with objects rope, hoop and ball, as well as morning gymnastics in the form of dance exercises.

Key words: artistic gymnastics, dance exercises, preschoolers, rope, hoop, ball, physical culture, morning gymnastics.

Постановка проблеми.

На сучасному етапі розвитку суспільства, який характеризується соціальною напруженістю і погіршенням екологічних умов життя людини, збереження здоров'я дітей дошкільного віку є пріоритетним завданням педагогів і батьків. Період дитинства – це фундамент для подальшого розвитку та самореалізації людини. Це обумовлює завдання пошуку ефективних засобів покращення здоров'я дошкільнят.

Одним із перспективних напрямків є удосконалення системи фізичного виховання дошкільників, а також підвищення рівня фізичної підготовки та рухової підготовленості дітей середнього дошкільного віку з використання елементів художньої гімнастики.

Заняття художньою гімнастикою позитивно сприяють всебічному удосконаленню рухових здібностей, гармонійному фізичному розвитку, зміцненню здоров'я. В процесі занять формуються життєво важливі рухові вміння та навички. Набуті спеціальні знання, виховують моральні та вольові якості. Художня гімнастика вчить дотримуватись правил естетичної поведінки, формує поняття про красу тіла, виховує смак, музичність. Музичний супровід, який

використовується під час занять, розвиває музичний слух, почуття ритму, узгодженість рухів з музикою. Основним із компонентів цього виду спорту є виконання вправ з предметами, що потребує розвитку і удосконаленню тонкої координації рухів, відчуття ритму, музичності, артистичності [2].

З опрацьованих нами наукових джерел з використання засобів художньої гімнастики з метою вирішення завдань фізкультурної освіти дошкільників видно, що це питання ще не знайшло достатнього висвітлення в науковій літературі.

Отже **метою** нашого дослідження є необхідність наукового обґрунтування програми занять з фізичної культури для дітей 4-5 років у дошкільних навчальних закладах із застосуванням елементів художньої гімнастики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На цей час проведені численні наукові дослідження присвячені різним проблемам удосконалення фізичного виховання дошкільників. В роботах досліджувались такі питання, як особливості організації і методики фізичного виховання в дошкільних навчальних закладах (Вільчковський Е.С. Денисенко Н.Ф. 2008 [3], Полякова А.В. 2015 [24], Тупчій Н.О. 2001 [28], Москаленко Н.В. 2009 [17], Круцевич Т.Ю. 2015 [14], Пангелова Н.Є. 2014 [21], Старченко А.Ю. 2015 [27]), підвищення фізичної підготовленості, загартовування, розвиток фізичних якостей дітей дошкільного віку (Ляхно О.Г. 2013 [16], Пивовар А.А. 2005 [22], Поліщук В.В. 2008 [23], Вільчковський Е.С., Курок О.І. 2008 [4], Яхно Є.Г. 2011 [29], Вітос Я.К. 2015 [5]), проблеми фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми (Бондар О.М. 2009 [1], Гвоздецька С.В. 2005 [7], Козіброда Л.В. 2006 [12], Мохаммед А.К. Амро 2001 [18], Мятига О.М. 2004 [19], Денисенко Н.Ф., Аксьонова О.П. 2009 [8], Кулик Н.А. 2014 [15], Ду-

богай О. 2006 [9], Вінтоняк О.В. 2015 [5], Конох О.Є. [13]), були розроблені освітні навчальні програми для всебічного розвитку дітей дошкільного віку (Кононко О.Л. «Я у світі» 2014 [26], Єфименко М.М. «Казкова фізкультура» 2014 [10], Калуська Л.В. «Соняшник» 2014 [11], Жебровський Б.М. «Впевнений старт» 2013 [25], Огнев'юк В.О. «Дитина» 2016 [20]). У вестеазначених наукових працях розглядаються перш за все питання планування занять фізичною культурою у дошкільних навчальних закладах і висвітлюються проблеми фізкультурно-оздоровчої роботи з дошкільнятами, визначаються компетенції, яким повинні відповідати діти 4-5 років. Робіт, в яких розкриваються сучасні технології, спрямовані на досягнення цих компетенцій, недостатньо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту Міністерства освіти і науки України «Науково-теоретичні засади вдосконалення процесу фізичного виховання різних груп населення» (номер державної реєстрації 0106U003010) на 2016-2020 рр.

Мета дослідження: науково обґрунтувати програму занять з фізичної культури для дітей 4-го та 5-го року життя з використанням елементів художньої гімнастики.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, освітніх програм, педагогічне спостереження.

Результати дослідження. Аналізуючи освітні програми для ДНЗ «Дитина», «Я у світі», «Соняшник», «Казкова фізкультура», «Впевнений старт» було визначено, що автори не мають єдиної думки щодо кількості часу, який необхідно відводити для занять фізичною культурою і ранкової гімнастики (табл. 1).

У програмі «Дитина» навчаль-

ний матеріал розділено окремо для дітей 4 та 5-ти років. Ранкова гімнастика у дітей 4-х років становить 5-6 хв., у дітей 5-ти років – 7-8 хв. Відповідно заняття фізичною культурою для дітей 4-х років – 20-25 хв., для 5-ти років – 25-30 хв. За програмою «Я у світі» вікові групи дітей об'єднали. Ранкова гімнастика у них становить 6-9 хв., заняття фізичною культурою – 20-30 хв. У програмі «Казкова фізкультура» заняття з дітьми 4 і 5 років проводять разом, а ранкова гімнастика – як форма фізичного виховання непередбачена. У програмі «Впевнений старт» заняття з фізичної культури і ранкової гімнастики з дітьми 4 і 5 років не передбачено. За усіма програмами планується проводити ранкову гімнастику та заняття з фізичної культури щоденно.

Згідно з програмами для дитячих садків «Дитина», «Я у світі», «Соняшник», «Казкова фізкультура», для дітей 4-х та 5-ти років висвітлюються такі освітні завдання:

1. Спрямувати роботу на збереження здоров'я дітей, покращення показників їхнього фізичного здоров'я.

2. Пояснювати значення фізичних вправ, загартовувальних заходів, нетрадиційних методів і засобів оздоровлення для збереження здоров'я.

3. Сприяти оволодінню дітьми життєво необхідними рухами з метою природної адаптації до умов навколишнього середовища, формувати фізичні якості, розвивати дрібну моторику. Формувати вміння і навички з ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, утримування рівноваги; фізичні якості; розвивати функції рівноваги, координацію рухів.

4. У процесі виконання фізичних вправ виховувати витримку, сміливість, вміння узгоджувати свої дії з діями інших, інтерес і бажання спільно з однолітками виконувати рухові дії.

**Форми занять з ранкової гімнастики та занять з фізичної культури
за освітніми програмами для ДНЗ протягом дня**

Програма	Вік	Ранкова гімнастика	Фізкультурне заняття	Кількість занять на тиждень
Дитина	4 роки	5-6 хв.	20-25 хв.	Щоденно
	5 років	7-8 хв.	25-30 хв.	Щоденно
Я у світі	4-5 років	6-9 хв.	20-30 хв.	Щоденно
Казкова фізкультура	4-5 років	-	25-30 хв.	Щоденно
Впевнений старт	5-6 років	8-12 хв.	30-40 хв.	Щоденно

Основними знаннями, якими діти 4-5 років повинні оволодіти – це: важливість рухів для здоров'я, вміння розрізняти основні рухи (ходьбу, біг, стрибки, кочення, кидання, повзання, лазіння, утримання рівноваги), загально розвиваючі вправи (для рук, ніг, тулуба), танцювальні вправи, стройові вправи з шиккування та перешикування, вправи спортивного характеру, а саме – катання на велосипеді та санках, ходьбу на лижах, підготовчі рухи до плавання, вміння з допомогою дорослого назвати деякі з них.

Уміннями, якими діти 4-5 років повинні оволодіти:

- ходьба (з високим підніманням стегна, на зовнішній і внутрішній стороні стопи, на носках, на п'ятах, малими та широкими кроками, «змійкою» між предметами, з різним положенням рук, приставним кроком лівим та правим боками, з рухами рук, чергуючи зі стрибками, зі зміною темпу);

- біг (наздоганяє, пробігає між лініями, відстань між якими 30 см.; бігає у повільному, середньому та швидкому темпах, на носках, з високим підніманням стегна, широким кроком, у колоні, парами, по колу, «змійкою» між предметами, з ловінням і вивертанням, човниковим бігом);

- стрибки (на місці, з просуванням уперед, через лінії, невисокі предмети, на правій, лівій та обох ногах, через мотузку, у довжину з місця, вгору);

- котіння, кидання (підкидає невеликий м'яч угору, ловить його обома руками; вдаряє м'ячем об землю, прокочує між предметами, перекидає через мотузку, кидає обома руками знизу, від грудей – з-за голови, ловить його, кидає в горизонтальну та вертикальну цілі; кидає на дальність м'яч, торбинку з мішком, шишки);

- повзання, лазіння (в упорі стоячи на колінах і кистях рук підлізаючи під перешкоди, повзає на гімнастичній лаві, підтягується руками лежачи на животі, пролізає в обруч; по гімнастичній стінці, похилій драбині спускається-піднімається);

- на рівновагу (ходить по прямій, звивистій, хвилястій дошці, мотузку, по колу, зигзагоподібно; піднімається на куб, лаву, стоїть з розведеними у гору руками, на одній нозі, з піднятою ногою, повертається в обидва боки; ковзає по крижаній доріжці);

- загально розвивальні вправи для різних груп м'язів (рук і плечового пояса, тулуба, ніг);

- вправи спортивного характеру (катання на санках і велосипеді, ходьба на лижах, підготовчі, до плавання);

- танцювальні вправи (виконувати кроки галопу, рухатися у парі по колу, виконувати рухи відповідно до характеру мелодії, змісту пісні);

- з шиккування та перешикування (шикується в коло разом з невеликою кількістю дітей, у парі з однолітком – у шеренгу; повер-

тається праворуч, ліворуч, кругом).

Для вирішення цих завдань можна використовувати засоби художньої гімнастики, а саме: вправи з предметами (м'яч, скакалка, обруч), без предметів (рівноваги, повороти, стрибки, танцювальні рухи, акробатичні елементи), музичних і рухових ігор. Застосування різноманітних фізичних вправ і рухових ігор сприяє формуванню вмінь орієнтуватися у просторі, розвиває винахідливість і кмітливість. Якщо рухи виконуються правильно, невимушено і разом з тим – виразно, емоційно, то це позначається на естетичних почуттях, сприяє розумінню дитиною краси рухів.

Враховуючи режим дня дітей 4-5 років та компетенції, якими вони повинні оволодіти у процесі навчання у дошкільному закладі, вважаємо необхідним впровадження засобів художньої гімнастики у заняття з фізичної культури та у ранкову гімнастику за схемою (табл. 2).

У програму ранкової гімнастики можна впроваджувати засоби художньої гімнастики 3 рази на тиждень: непарні тижні – вправи з використанням танцювальних засобів: в осінній період – з листочками, взимку – зі сніжинками, весною – з квітами. Вправи переважно танцювального характеру і виконуються під музичний супровід. Парні тижні: вправи з предметами скакалкою, обручем, м'ячем, які притаманні художній

Програма впровадження засобів художньої гімнастики у навчальний процес ДНЗ

Програма на місяць			
I - тиждень	II - тиждень	III - тиждень	IV - тиждень
Понеділок: ранкова гімнастика, танцювальні вправи з використанням осінніх листків, сніжнок, квітів; фізична культура за програмою ДНЗ	Понеділок: ранкова гімнастика вправи зі скакалкою; фізична культура за програмою ДНЗ	Понеділок: ранкова гімнастика, танцювальні вправи з використанням осінніх листків, сніжнок, квітів; фізична культура за програмою ДНЗ	Понеділок: ранкова гімнастика вправи зі скакалкою; фізична культура за програмою ДНЗ
Вівторок: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ	Вівторок: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ.	Вівторок: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура	Вівторок: ранкова гімнастик за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ.
Середа: ранкова гімнастика, танцювальні вправи з осінніми листками, сніжинками, квітами; фізична культура за експериментальною програмою (зі скакалкою).	Середа: ранкова гімнастика вправи з обручем; фізична культура за експериментальною програмою (з обручем).	Середа: ранкова гімнастика, танцювальні вправи з осінніми листками, сніжиноками, квітами; фізична культура за експериментальною програмою (з м'ячем).	Середа: ранкова гімнастика вправи з обручем; фізична культура за експериментальною програмою (зі скакалкою).
Четвер: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ.	Четвер: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ.	Четвер: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ.	Четвер: ранкова гімнастика за програмою ДНЗ; фізична культура за програмою ДНЗ.
П'ятниця: ранкова гімнастика, танцювальні вправи з осінніми листками, сніжинками, квітів; фізична культура за експериментальною програмою (зі скакалкою).	П'ятниця: ранкова гімнастика вправи з м'ячем; фізична культура за експериментальною програмою (з обручем).	П'ятниця: ранкова гімнастика танцювальні вправи з осінніми листками, сніжинками, квітами; фізична культура за експериментальною програмою (з м'ячем).	П'ятниця: ранкова гімнастика вправи з м'ячем; фізична культура за експериментальною програмою (зі скакалкою).

гімнастиці. А саме: хвати предмета, круги, «вісімки», обергання, передачі. Засоби художньої гімнастики включено до змісту занять з фізичної культури для ДНЗ (2 рази на тиждень) на яких діти опановують основні рухи художньої гімнастики з предметами і без предметів. На першому тижні виконувати вправи зі скакалкою, на другому – з обручем, на третьому – з м'ячем.

Висновки.

1. Після аналізу засобів, які використовуються з дошкільни-

ками було визначено, що вони не завжди відповідають сучасним вимогам і потребують заміни на такі, які б ефективніше сприяли вирішенню завдань зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості, своєчасного фізичного і психічного розвитку дитини.

2. Впровадження засобів художньої гімнастики у ранкову гімнастику і на заняттях з фізичної культури буде сприяти всебічному удосконаленню рухових здібностей, гармонійному

фізичному розвитку, зміцненню здоров'я дошкільників

Література

1. Бондар О.М. Корекція функціональних порушень опорно-рухового апарату дітей 5-6 років із урахуванням просторової організації їхнього тіла: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.М. Бон-

- дар. Київ, 2009. – 20 с.
2. Борисова Ю.Ю. Методика підготовки показових виступів засобами художньої гімнастики в умовах середньої школи з дівчатами 1-4 класів / Ю.Ю. Борисова, І.В. Мохова, Л.В. Ніколенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка [Текст]. Т. III. Вип. 98 / Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка; гол. ред... Носко М.О. – Чернігів: ЧНПУ, 2012. – С.69-73.
 3. Вільчковський Е.С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах / Е.С. Вільчковський, Н.Ф. Денисенко. – Тернопіль: мандрівець, 2008. – 128 с.
 4. Вільчковський Е.С. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е.С. Вільчковський, О.І. Курок. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 428 с.
 5. Вінтоняк О.В. Технологія формування психофізичного здоров'я у дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.В. Вінтоняк. Івано-Франківськ, 2015. – 20 с.
 6. Вітос Я.К. Розвиток психомоторики дітей 5-6 років засобами східних єдиноборств: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Я.К. Вітос. Львів, 2015. – 21 с.
 7. Гвоздецька С.В. Корекційна спрямованість занять з фізичного виховання старших дошкільників із затримкою психічного розвитку: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / С.В. Гвоздецька. Харків, 2005. – 22 с.
 8. Денисенко Н.Ф. Через рух до здоров'я / навч. - метод. посібник / Н.Ф. Денисенко, О.П. Аксьонова. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 88 с.
 9. Дубогай О. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини / О. Дубогай. – Київ: Вид. дім «Шкільний світ»: вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с.
 10. Єфименко М. М. Є91 Програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку «Казкова фізкультура» / М.М. Єфименко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 52 с.
 11. Калуська Л.В. Комплексна програма розвитку, навчання і виховання дітей раннього віку «Соняшник» / Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 88 с.
 12. Козіброда Л.В. Організаційно-методичні аспекти фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку з відхиленнями у стані здоров'я: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Л.В. Козіброда. Львів, 2006. – 20 с.
 13. Конох О.Є. Комплексне використання засобів спортивних ігор у підвищенні фізичного стану дітей 5-6 років: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.Є. Конох. – Дніпропетровськ, 2014. – 20 с.
 14. Круцевич Т.Ю. Розвиток моральної складової особистості старших дошкільників у процесі організованої рухової активності // Т.Ю. Круцевич // Спортивний вісник Придніпров'я: наук. - практич. журн. – Дніпропетровський держ. ін-т фіз. культури і спорту, 2015(2) – С. 98-102.
 15. Кулик Н.А. Корекція фізичного стану дошкільників 5-6 років з використанням елементів легкої атлетики: : автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Н.А. Кулик. Харків, 2014. – 23 с.
 16. Лахно О.Г. Інноваційні технології розвитку психомоторних здібностей у фізичному вихованні дітей 2-го - 5-го років життя: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.Г. Лахно. Київ, 2013. – 23 с.
 17. Москаленко Н.В. Дошкільне фізичне виховання / Н.В. Москаленко, З.В. Анастасьева, В.М. Решетилова – Дніпропетровськ: Методичний посібник, 2009. – 54 с.
 18. Мохаммед А.К. Амро Фізична реабілітація дітей дошкільного віку з функціональною недостатністю стопи: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А.К. Мохаммед. Київ, 2001. – 18 с.
 19. Мятага О.М. Застосування дозованого бігу і дихальних вправ у фізичному вихованні дошкільнят, які часто хворіють на гострі респіраторні захворювання: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення»

- ня» / О.М. Мятига. Харків, 2004. – 21 с.
20. Освітня програма для дітей від двох до семи років «Дитина» / [Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білокаленко та ін.]; наук. кер. В.О. Огнев'юк. – Київ, 2016. – 304 с.
 21. Пангелова Н.Є. Теоретико-методичні засади формування гармонійно розвиненої особистості дитини дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Н.Є. Пангелова. Київ, 2014. – 39 с.
 22. Пивовар А.А. Поєднаний розвиток фізичних і пізнавальних здібностей дітей 5 і 6 років у процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А.А. Пивовар. Львів, 2005. – 23 с.
 23. Поліщук В.В. Розвиток рухових і розумових здібностей дітей 5-го і 6-го років життя в процесі фізичного виховання засобами дошкільного туризму: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / В.В. Поліщук. Львів, 2008. – 21 с.
 24. Полякова А.В. Організаційно-методичні засади рухового режиму дітей 3-4 років у дошкільних закладах різного типу: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А.В. Полякова. Дніпропетровськ, 2015. – 22 с.
 25. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О.О. Андрієтті, О.П. Голубович, О.П. Долинна, Т.В. Дяченко, Т.С. Ільченко, Г.Є. Іванова, Г.М. Лисенко, Т.В. Панасюк, Г.В. Петрова, Т.О. Піроженко, Н.М. Романко, Н.А. Случинська, Н.І. Трикоз. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 104 с.
 26. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» (нова редакція). У 2 ч. Ч.ІІ. Від трьох до шести (семи) років / [О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. – Київ: ТОВ «МЦФЕР - Україна», 2014. – 452 с.
 27. Старченко А.Ю. Оптимізація фізкультурної освіти старших дошкільників на основі застосування засобів дитячого фітнесу: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / А.Ю. Старченко. Дніпропетровськ, 2015. – 21 с.
 28. Тупчій Н.О. Режим рухової активності дітей 5-6 років із різним рівнем фізичного стану: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Н.О. Тупчій. Київ, 2001. – 14 с.
 29. Яхно Є.Г. Комплексний розвиток фізичних і моральних якостей дітей старшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / Є.Г. Яхно. Дніпропетровськ, 2011. – 23 с.

